

Miðvikan

John Effersøe:

Abbasynirnir doyðu fyri Hitler

Ein serligur sorgarleikur hendi í donsku Effersøeættini. Dóttir Jón, Kamma, maður hennara og báðir synirnir fóru í týska hertænastu undir seinna heimsbardaga. Synirnir fullu báðir

3. partur

Í seinasta parti varð greitt frá John Effersøe og hansara børnum. Hesa ferð verður greitt frá dóttirini Karen Marie (1888-1972), vanliga kallað Kamma. Hennara søga var heilt serlig og eisini syrgilig.

Hon giftist í 1921 við Christian Peder Kryssing f. 1891, sum fekk ein serligan leiklut undir seinna heimsbardaga.

Danmark varð jú hersett av týskarum í 1940. Tann 22. juni 1941 legði Hitler á Sovjetsamveldið. Hetta álop varð útrópt sum tann stóru krossferðin móti kommunismu og gudloysi. Tí fekk álopið eisini stuðul frá mongum dønum, sum annars ikki vóru nasistar, men sum ræddust kommunismuna sum pestin.

Kryssing var ein av teimum. Hann var yvirmaður í danska herinum av tí avgjørt gamla skúlanum fyri »Gud, Kongi og Fedralandi«. Hann var ein av teimum mongu heryvirmonnunum, sum var sera vónbrotin um, at Danmark skuldi geva seg yvir uttan mótstøðu, tá ið Danmark varð hersett av Týsklandi 9. apríl 1940. Annars var hann uttan politiskan áhuga. Var meira at kalla idealistur og varð roknaður fyri at vera antinasistur.

Danir móti kommunismuni

Aftaná týska álopið á Sovjet fáa danir móguleikan at sleppa við í hesum stríði. Sett verður á stovn Frikorps Danmark, sum skuldi berjast saman við týskarum á eysturhermótum. Danska stjórnin, sum tá hevði eitt neyvt samstarv við týska hersetingarvaldið, bjóðar donskum heryvirmonnum farloyvi úr danska herinum, um teir hava hug til at fara við í frikorpssið.



Agnes, kona John Effersøe

Nú fekk Kryssing rættiliga móguleika fyri at nýta sína hernaðarligu útbúgving og sínar royndir. Hetta var ein serligur móguleiki, tí hann ræddist tann reyða vandan frá Sovjetsamveldinum meira enn nakað annað.

Sostatt verður Kryssing tann 4. juli 1941 fyrsti leiðari av Frikorps Danmark, og hann kom at standa á odda fyri virkseminum at eggja danir at melda seg til frikorpssið.

Hann setti tó sum treyt, at herdeildin skuldi vera ópolitisk, skuldi leiðast av donskum heryvirmonnum undir Dannebrog, og boð skuldu gevast hermonnunum á donskum. Hetta var játtað í fyrsta umfari, men hetta sigur eisini nakað um, hvussu góðtrúgvín Kryssing var. Sum frá leið varð lopið frá øllum hesum lyftum.

Kryssing slapp heldur ikki undan sum tann fyrsti í herliðinum at sula svørja trúskapseið til Hitler 20 dagar eftir, at deildin kom til Týskland í venjingarlegu. Hvussu góðtrúgvur, og kanska eisini vælmeinandi, hann var, sást eisini av, at hann á fundi í Berlin við Himmler, einum av næstu monnum Hitlers, royndi at fáa hann at stuðla sínum sjónarmiði, at bardagin bert skuldi vera móti kommunismuni og ikki móti jødum.

Tað vísti seg, at nógvir av teimum í frikorpssinum vóru nasistar, og teir vildu hava ein nasistiskan leiðara heldur enn tann meira ópolitiska Kryssing. Tað bøtti ikki um støðu hansara, at hann fekk donsku nasistarnir í øðini, tí hann noktaði danska nasistaleiðaranum Frits Clausen at vitja Frikorpsíð í Týsklandi.

Kryssing varð settur frá sum leiðari á Frikorps Danmark tann 8. februar 1942, áðrenn korpssið rættuliga kemur í bardaga. Fyrsta tíðin varð nevniliga nýtt til eina hernaðarliga venjing av sjálvboðnu hermonnunum.

Fyri Kryssing verður settur tann eirindaleysi nasisturin Schalburg, sum tó fall tríggar mánaðir seinni. Hann varð avloystur av K.B.Martinsen, sum varð deyðadømdur og avrættaður eftir kríggið fyri brotsverk í Danmark. Nógvir av teimum í frikorpssinum blivu seinni eirindaleysir týskir handlangarar.

Føldi seg illa viðfarnan, men kortini..

Kryssing føldi seg ikki væl viðfarnan av týskarum. Hann skrivaði til eldra



Plakat, sum skuldi eggja ungum dønum at berjast móti kommunistum

sonin: »Paa uværdig og ugermansk vis kasserede man mig ubeset og uhørt.«

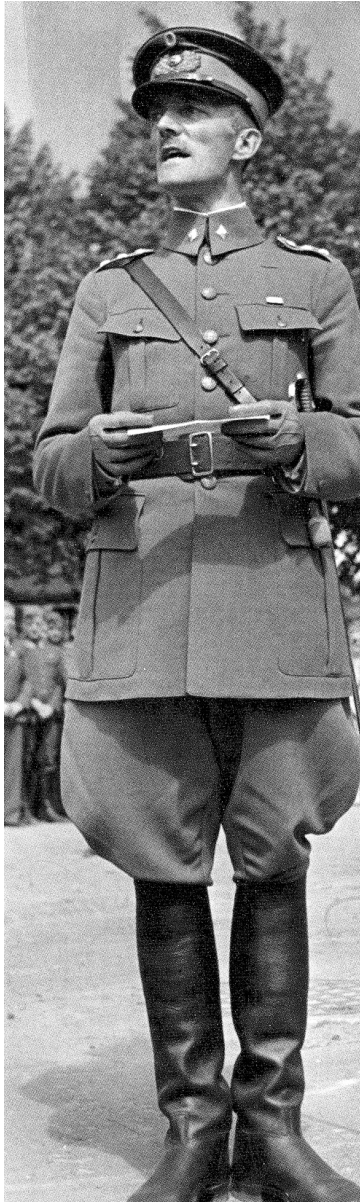
Men kortini fór Kryssing í aðra týska krigstænastu, og hann gjørdist tann útlendingur, sum fekk hægstu tign í Waffen-SS. Tað vóru fleiri sum undraðu seg um, at Kryssing gjørdi hetta, men tað var kanska fyri at kunna prógva, hvat hann dugdi til.

Men hann kom kortini als ikki í bardaga, og kom tí heldur ikki at fremja nakað krigsbrotsverk. Hann gjørdist ósamdur við nógvar av sínum heryvirmonnum, sum fingi hann settan á eina skrivstovu meginpartin av tíðini, kríggið vardi. Eisini varð hann sendur á nógv ymisk skeið.

Kryssing skuldi eftir øllum at døma bert nýtast at vísa umheiminum, at útlendingar saktans kundu koma framat í týska herinum. Sjálvur segði hann seg vera »en frivillig politisk krigsfange.«

Mistu báðar synirnar

Konan, Kamma Effersøe, var eisini bergtikin av hesum rákinum, og hon fór somuleiðis í týska krigstænastu sum »frontsøster« fyri týska Reyða Kross í solidariteti við mannin og synirnar. Hon varð illa skadd undir einum bumbuálopi í Narva í Estlandi. Sagt verður í donskum keldum, at hon fekk varandi mein, men Lise sigur, at hon kom fyri seg aftur. Men hetta saman við tapi av synunum gjørdi sítt til, at Kryssing fekk depressión. Sjálvur mátti hann eisini innleggjast við hjartatrupulleikum í 1943.



Christian Peter Kryssing, versonur John Effersøe, gjørdist fyrsti leiðari í Frikorps Danmark. Tað kom honum dyrt at standa

Størsta prísin komu tey nevniliga at gjalda við, at báðir synirnir vórðu dripnir í týskari hertænastu.

Jens Effersøe Kryssing varð føddur 28. juni 1924 í Holbæk. Hann fór í týska hertænastu samstundis sum pápin, og hevur tá verið blaðungur. Hann var illa særður í bardaga við Ilmenvatnið í Ruslandi tann 22. mai 1942. Hann hevur tískil hildið fram í frikorpssinum, eftir at pápin varð avsettur. Tað frættist einki meira frá Jens.

Tann eldri sonurin Niels John Effersøe Kryssing varð føddur 17. desember 1921. Hann fór í Frikorps Danmark aftaná at beiggja fór. Niels fór til Klagenfurt í Eysturríki at fáa sær eina hernaðarliga útbúgving. Hann hevði eisini eina sera

órealistiska vón um at finna beiggja sín á hermótinum. Men Niels varð dripin í bardaga tann 16. januar 1944 í einum álopi hjá Reyða Herinum. Hann var tá komin rættuliga fitt upp í hernaðarliga tign.

Hildið verður í ættini, at eitt var tað, at tann fyrri sonurin fór í bardaga, men so at hin eisini skuldi fara, tað var ov nógv av tí góða. Lise heldur frá mammu síni, at Kamma kundi helst havt forðað tí seinna soninum at fara eisini.

Lise kendi væl hesar dreingir eins og foreldrini, og hon sigur, at teir vóru nakrir »dejlige drenge.«

Í fongsul fyri at akta stjórnina

Aftaná kríggið gloymdi danska stjórnin, at hon í veruleikanum gódtók luttku hjá donskum heryvirmonnum í týska herinum. Nú vórðu teir, sum komu heim, settir fyri rættin fyri landasvik.

Kryssing gav seg yvir til bretar eftir krígsløk í 1945, og tann 22. juni 1946 kom hann til Danmarkar sum sameindur krígfsfangi.

Í 1947 varð hann dømdur átta ára fongsul. Hetta var av landsrættinum broytt til fyra ára fongsul. Hann kom út aftur úr fongslinum longu í 1948.

Tey fluttu eina tíð til Spania eftir, at Kryssing var komin úr fongslinum. Her gjørdist hann katolikkur. Men tað gjørdist Kamma ikki. Hon var als ikki religiøs.

Restina av lívinum livdu hjúnini í Haderslev í beiskleika um ta órættvísu viðferð, tey hildu seg hava fingið frá danska statinum. Tey hildu seg eisini fyri seg sjálvi, men vórðu tó stuðlað av týska minnilutanum í økinum.

Kamma doyði í 1972 og hann í 1976. Tey vórðu jarðað uttan hátíðarhald ella luttku av presti. Tey ynsktu bæði at verða brend og eru jarðað í Aabenraa, tætt við markið til Týskland.

Hetta er eitt syrgiligt kapitul í teirri annars glæsiligu Effersøe-søguni.